

MAGYAR VERS — MAGYAR PRÓZA

KÉT KIADÓ JÓVOLTÁBÓL csaknem az egész világirodalmat elhelyezhetjük könyvespolcainkon. S aminek méginkább örülhetünk, a magyar irodalmat is: versét és prózáját! Az ilyen antológiák elsősorban az olvasó számára készülnek, s noha csábításuk bizonyonnyal a tudóst sem hagyja hidegen, az igazi öröm az olvasóé marad: asztalára helyezheti e köteteket s kedvére kalandozhat négy ország irodalmában. Mily boldog meglepetések várják, mily váratlan örömök! De akár a franciát lapozza fel, akár az angolt vagy a németet, a legnagyobb meglepetést a magyar vers és próza gyűjteményei tartogatják számára. Különösen az utóbbi. Most tudjuk meg, hogy költészetünket Vörösmarty óta ismerjük, prózáinkat pedig legfeljebb Jókai óta. Bisztray és Kerecsényi a termés vékonyabbik harmadával szolgáltak csak eddig: a magyar próza nagy másfél-századának kötetekre — Kazinczytól Móriczig — még várnunk kell; reméljük, nem soká!

Az olvasónak az élvezetek nem is egy változatával szolgálnak ezek az antológiák! Horváth János gyűjteményében valóságos botanikai sétára indulhatunk: két-három tucatnyi verssort már első fellapozásra is ama világirodalmi sorok mellé helyezhetünk, melyek eddig a költészet megfjethetetlen titkait tartogatták számunkra. XIV. Lajos udvari történetírója, a londoni patikussegéd, a kitaszított angol arisztokrata, az elátkozott francia költő bizonyos sorai, melyeket a vers gazdag szövevényéből is kiemelve úgy élvezhetünk, mint ama zenei frázisok valamelyikét, melyeknek néhány üteme a fájdalom vagy boldogság egy földöntúli értelmét világosította meg előttünk — e csodálatos sorok mellé miért ne kerülhetne méltó szomszédokként Csokonai, Vörösmarty vagy Berzsenyi egynémelyik versszaka? „Számon kívül maradtak: Ixion“ — ha ezt a sort halljuk, Babits verse jut eszünkbe, mely az utca zsvaját fonta ez értelmétől megfosztott, pusztán zeneiségével ható töredék köré — s vájjon nem ugyanezt a bűvöletet érezzük-e amaz öt szó hallatára, melyek a kárhozat mélységeit nyitják meg kapcsolatukkal: „örvény nyomorban, vég nélkül kerengők?“ Az a magas mérték, melyet Valéry a tiszta költészet feltételül megszabott, e régi magyar költőknél bizton alkalmazható! „Csak a halál jégsátorában ölelsz meg engemet“ — szerelmet és fájdalmat egyesített már verssor fenköltebben? Milyen kár, hogy magyar versemlékeink javarésze érzéketlenségünkről tanúskodik csupán! Néhány magvas, nagyobbrészt „erkölcsi tanulságokat“ rejtő strófa ragad ránk: „minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs“ ... vagy: „Hass, alkoss, gyarapíts ...“ — magyar tanárok kedvelt dolgozat-témái! Még mindig nem tanultuk meg, hogy a költészet elsősorban élvezet és gyönyörűség — elfelejtettük: a vers rendeltetése, hogy mindenekelőtt szép legyen, nemcsak „buzdító“ vagy „nevelő“! Leszoktattak arról, hogy mint élvezők és olvasók nyissunk ki egy verskötetet; milyen kár, hogy a költészettel legelőször az iskolában találkozunk! Verseink legszebb soraira süket marad a fülünk: „Óh, a szárnyas idő hirtelen elrepül, S minden mivé tűnő szárnya körül lebeg!“ Ismerős? Hallottuk már valahol? Bizonyos, hogy nem hallottuk még, soha. Mindig irigyeltem azt a Franciaországot, ahol Racine épp oly élő személy volt költészete révén, mint az a Proust, kinek nagyanyja, barátai és nagyvilági ismerősei úgy idézték az Athalie sorait, mint mi valamelyik közmondásunkat.

A Magyar Versek Könyve talán megtanít majd bennünket magyar irodalmat olvasni. A Magyar Prózáé pedig írni is magyarul. S hogy ez a tanulás öröm is legyen, próbáljuk felváltva lapozgatni a kettőt — melljük téve a külföldi antológiáit is. Tanulságos kísérlet ez: évszázadról évszázadra haladva láthatjuk majd, vajjon a vers, vagy a próza csábítása nagyobb-e, s vajjon nem hódít-e el mindkettőtől valamelyik nyugati irodalom? Ha a Versek Könyvével kezdjük ezt a játékot, az első lapokon bizonyára csalódnai fogunk. A Máriasisiralom, A Soproni Virágének, sőt Vásárhelyi András, Szabadkai Mihály és Apáti Ferenc mellől is szívesebben lapozunk át Deschamps-ra, Charles d'Orléansra, Villon-ra. Nem hűtlenség ez, nem is sznobizmus: a két kortársirodalmat csaknem tíz évszázad választja el egymástól. Nyugaton csak egyház és állam nyelve volt a latin: nálunk az irodalomé is. Ezt lépten-nyomon érezzük a Versek Könyvének első ívein: ez a nyelv még nem tud szárnyra kapni, szent közhelyek s naiv történetek nyerne formát általa, s ha Alexandriai Szent Katalin legendája vagy Szilágyi és Hajmási története megkínál is néha egy szó, vagy egy fordulat ízével, nem szabad túlságosan engednünk lelkesedésünknek, mely inkább a kornak, a régi nyelvezetnek, mintsem a költőnek szólhat csupán. A históriák és az egyházi énekes verses formája jobban köti még a nyelvet, semmint lendíti — ezekből a versekből éppen az hiányzik, ami a rímet és mértéket költészetté avatja: Ádám teste lehetett ilyen, mielőtt az Úr lelket lehelt volna belé. Mégsem szabad azonban igazságtalanoknak lennünk: e versekben érdem is az, ami hibának látszik; himnuszfordítások helyett már valódi költészetet kapunk bennük, igazi fájdalmat és érzést; a bizonytalan, dadogó forma mögött bátornak és hitelesnek bizonyul az ihlet.

Mégis, hajlékonyabb, fejlettebb, sőt nem egyszer elegánsabb az egykorú próza. A középkori magyar kódexek példázataiban már felcsillan az a mese- és történetmondó készség, s a történet arányításának, a fordulatok szerencsés kihasználásának az az ösztöne, mely a XVIII. század prózájában s méginkább a XIX.-ében tökéletes, kifinomult művészetté válik. A Jókai- és Kazinczy-kódexek nincsenek oly távol azoktól, akiknek nevét viselik, mint Balassától — mondjuk Batizi András! A Fordolt Farkas legendáját, vagy éppen Szent Margit életét ma is élvezettel olvashatjuk; az utóbbinak kedves realizmusa annyira friss még, hogy néhol úgy érezzük, mintha középkori nyelvezetű mai novellát olvasnánk. A kegyes szándék nem volt itt fontosabb a mesemondókedvnel; szinte magunk előtt látjuk a szent leányt, amint mosogat a konyhán, halat farag a jéghideg vízben, úgyszólván bőre alól kiserken a vér, benyúl az izzó szénbe a fazékért, melyben rák fő vacsorára; tanúi vagyunk a lombardiai kőfaragómesterek álmélkodásának, amint el akarván helyezni a síron a vörös márványkoporsót, érzik, hogy „igen édes illatú pára, füst és illat“ jó fel az üregből. S mennyi bájjal mondja el a Comides-kódex a fülemüle történetét; mely a fráter énekét hallva „odarepüle és szállá egy fára és kezdé természet szerént ez filemile énekleni erősen ez fráter ellen. Melyet hallván az fráter, kezdé az ő szavát feljebb emelni. Az madár is feljebb kezdé ő szavát emelni és annyéra kiáltá, ivölte, énekle az filemile, hogy megfojtatván leesék az fáról az fráternek ölében“. S a másik történet, a fráterről, ki megöli a prédikációját szüntelen zavaró kakast, majd megbánja tettét, mellyel a sororoknak okozott kárt, feltámasztja az állatot s az legott, „kezből az földre repüle és az ő szárnyait kiötvén énekle, de nem oly szünetlen, mint elébb“. Ezeknek a kedves, gyermekes anekdotáknak elmesélésében, melyek az egykorú Európa közkincese lehettek, a magyar kódexíró már majdani novellistáink ősenek bizonyul! Akár a Három Keresztény Leány történetét olvassuk, akár a Focus kovácsét, vagy Szent László Legendáját s az Érdy-kódex csodálatos példáját, egyaránt elcsodálkozhatunk a magyar próza epikai készségén; kerek történetek ezek, vérbeli elbeszélők ösztönös ügyességgel megírt művei. Az 1500 körüli magyar versekben hol is kereshetnők a nyelvnek azt a lírai zenéjét, melyet a Döbrentei-kódex Énekek énekefordításából hallunk? „Mi földünkbe virágok jelennek, irtásnak ideje bejött, mi földünkbe gerliceszó hallatott, figefák lomboztak, virágos szőlők illatjukat adták. Kelj föl, én barátom, én szépem, én galambom, jöjj el erős külíakba, kóráksnak vermébe ... Míg nap támad és árnyékok elhajolnak, én szeretóm, térj meg!“ Hogy milyen érett volt már prózánk Mohács után, azt leginkább Nádasdy Tamásnak és feleségének levelezéséből ítélhetjük meg: a hétköznapi nyelve szolgálhat itt szá-

munkra az irodalmi nyelv szintjének mértékéül. Ez a próza már nem csupán a gondolat s a mese súlyát bírja el könnyedén, hanem az egyéniséget is.

Ugyanakkor a költészetben az első egyéniség: Balassa Bálint. De még az ő művén is sokat fakított az idő: amily könnyen tudjuk kortársnak érezni Csokonait — első modern költőnket — oly nehezünkre esik néha e túlságosan egyszerű, de épp egyszerűségében vonzó költészet titkához közelférköznünk. Balassa, a költő, valójában egy nemrég megjelent könyv óta vált számunkra emberré, egyéniséggé. Akármily folytonos volt is a hagyomány, mely a magyar költészet fejlődését egyetlen nagy képbe sűríti Horváth János tömör, szép bevezetésében, Balassa művének javarésze túlsoká hevert ismeretlenül ahhoz, hogy főbb elemei a mai költészetbe átszivároghattak volna. Nem mintha nem éreznők sokhelyütt az alkati rokonságot Ady és Balassa között — de mégis, ez a mű s ez a kor oly távol immár tőlünk, hogy az irodalomtörténet embert és századot egyaránt feltámasztó munkája nélkül tanácstalanul állanánk előtte.

Balassa mintha a Szentleiket érdemelte volna ki istenes vívódásaival: fellépte után megszínesedik az eladdig fakó nyelv. Primitív, barbár színek ezek, de az Árgirus királyfi tündérmeséjének levegőjét talán nem is lehetne másfélékkal telíteni. S a magyar irodalom bizonyára itt teremti meg először azt a környezetrajzot, melynek mesés valószerűtlenségét később Vörösmartynál, Vajda Péternél, Jókainál, Krúdynál annyiszor csodálhatjuk. „Zöldellő borostyán kertet kömyülfolta, Cyprus és puszpánggal a kert teljes vala, Pirosló narancsfák a kertben plántálva, Liliom virágok nevednek vala. Kertnekközepiben sok füvek valának, Szagos balszamomfák szépen illatoznak, Szép kiterjedt sűrű nagy magas cédrusfák Napnak fénye ellen árnyékot tartanak. Az Árgirus királyfi versei nem sokban múlják felül Tinódi strófáit, de a képzelet, mely a középkori kódexek nem egy lapján teremtett meg színes, pompázó sarkokat, hol a mai olvasó is otthon érezheti magát — itt, a tündérmesék légkörében egy érzeki és érzékentüli világ bűvöletét teszi teljessé. Az Árgirus királyfi a magyar irodalom egyik legszebb tartományát hódítja meg: mesés kertjébe mindig visszavágyik majd egy-egy író vagy költő — mintha kissé a tündériséggel és délibábbal szüntelen kacérkodó művészetünk jelképe volna.

A magas költészet felé az út a retorikán keresztül vezet, s a magyar vers Gyöngyösiig, Faludiig alig ismerős ezzel a diszciplínával. Manapság nem tudjuk már eléggé méltányolni azt a szerepet, melyet ez az iskolai tantárgy a költészet kialakulásában betöltött. A metafora ma többé-kevésbé ösztönösen születik: valaha klasszikus példák kellettek ahhoz, hogy a költő ihlete megbarátkozzék vele. Az ilyesfajta antológiák eszményi madártávlatából nagy területeket tudunk áttekinteni s az egymás mellett sorakozó példákról igen könnyen leolvashatjuk a fejlődés fokait. Mind a verses, mind a prózai antológia igen értékes tanulságokkal szolgál számunkra a magyar stílus kialakulásáról. A költészetben a forma az egyedül döntő — mégpedig nem csupán a versmérték formája, hanem a stílusé: a képeké, hasonlatoké, metaforaké. Régi igazság ez: Babits és Kosztolányi számtalanszor figyelmeztettek rá. Mondjuk el akár a Fohászokodás, akár a Gondolatok a könyvtárban „tartalmát“: mi marad belőle? Nos, a magyar stílus történetének majdani megírója — aki, reméljük, költő és tudós lesz egyszemélyben, az Arany Jánosok és Babits Mihályok fajtájából — a retorikai figurák felbukkanását, fejlődését, népszerűségét nyomonkérheti majd, a XVIII. századig. Balassa képeit látva, bizonyosan sajnálhatja, hogy a mi irodalmunk nem ismerhette az udvari költészet akár affektálásig is szertelen metafora-kultuszát — mennyire könnyebb és gazdagabb lett

volna tőle a végvári vitéz költészete! Gyöngyösínél bizakodva üdvözölheti már legalább az allegóriát, s Cupidó kertjének képe egy nyelvben és színeiben egyaránt erősödő, gazdagodó költészet örömét nyújthatja neki. Gyöngyösi francia kortársai már a retorika kifinomult formakincsével rendelkezettek, s nemes fegyelembé foghatták a précieux kor túlzásait. Gyöngyösi számára még boldog felfedezés a nem túlságosan magasrendű allegória is. Mily móhón veszi birtokába, mily gyakran él — ha még oly korlátozott — lehetőségeivel! Költője már van a magyar irodalomnak: Balassa, de költészete még nincs. A költészet eszközei Gyöngyösínél, Amadénál, Faludinál s a XVIII. század költői iskoláiban készülnek el. Egyikük sem igazi költő, noha birtokukban vannak már a szavak és a képek, melyek nélkül dadogás, vagy legalábbis félsikerrel koszorúzott erőlködés az ára minden ihletnek. A XVIII. század végül mégis megajándékozhatta e nyelvvel és eszközökkel azt a költőt, kit a század világirodalmában sem múlt felül senki: Csokonait. Költészetében, nyelvében, formai virtuozításában, játékoság alá rejtett komorságában, ő a mi Mozartunk; sorsa, alkata is rokon a német zenészével. Csokonai talán első birtokosa nálunk a nagy ihlet s a tökéletes kifejezés kegyelmének.

A magyar stílus, vagy ha akarjuk: a magyar költői nyelv történetének vizsgálója a XVIII. században már kialakult, sőt, nagyon is fejlett vers-stílust talál. Faludi, Amadé, majd Virág és Ányos is meglették a vers zeneiségének, a rímek változatosságának titkát: verseik között szép: számmal akadnak olyanok, melyek egy-egy sor lenge bájával, vagy tragikus szépségével a nagyköltészet legszebb ígéreteit rejtik magukban. Akadnak közöttük csodálatosan érzékeny és kifinomult költők is, mint például Dayka. A magyar költészet ebben a században születik meg, itt gyűlik össze stílusnak és formának ama bősége, melyből a XIX. század oly gazdagon meríthet majd.

Csokonaitól visszatekintve egyetlen mű rí ki csupán a többé-kevésbé sikeres próbálkozások közül, melyek Balassától Csokonaiig a magyar költészetet jelentik: a Zrinyiász. Az egyetlen igazán nagy igényű mű ebben az időszakban, s mégis csak nagyritkán válik magas költészetté. Szerepe körülbelül ugyanaz, mint a Chanson de Roland-é a francia irodalomban; különös törvényszerűség, hogy a hősi eposznak minden nép irodalmában meg kell születnie, ha még oly későn is. Hiába az olasz irodalom és Tasso hatása: a Megszabadított Jeruzsálem ihlete olyasféle, felerészt primitív, felerészt tudatosan művészi alkotást hoz létre, mint Nagy Károly hősenek középkori éposza. Gondoljunk csak Szulimán fekete szerecsen lovának leírására: elképzelhetjük rajta akármelyik szaracén vezért is! Nagy költő műve, de vagy jóval hamarabb, vagy sokkal később kellett volna íródnia! Ez az összehasonlítás természetesen csak arra a szerepre vonatkozik, melyet a Zrinyiász a magyar irodalomban betölt; éppen azért, mert egy aránylag magas műveltségi fokon született meg, sokkal inkább híjával van azoknak az erényeknek, melyeket ma a primitív alkotásokban élvezünk.

A középkor prózája után csaknem átmenet nélkül jutunk a reformáció forrágába. A fejlettség, mellyel nem csupán Pázmánynál, hanem utódainál is találkozunk, nagyrészt talán azzal magyarázható, hogy a retorika a prózát jobban átjárta, mint a költészetet. Mi több: prózánk mindig fejlettebb volt versünkénél s különben is ezek a prózáírók elsősorban szónokok voltak. Ha Balassa a magyar költészet első egyénisége, úgy a prózáé bizonyára Pázmány. A bíboros azonban retorikus műveltsége birtokában már rendelkezett azokkal az eszközökkel, melyek a legdurvább hitvitázó iratot is egy művészi alkotás csodálatos, és úgy érezzük, ma mindinkább utolérhetetlen szépségével és erejével tudták felruházni. Pázmány szövegeit olvasva, szomorúan kell látnunk, hogy a magyar próza azóta sem volt oly gazdag és színes, mint ennél a vérmes, de hatásait oly tökéletesen ismerő és velük oly gazdaságosan bánni tudó művésznél. Olvassuk el mellette

ellenfelének, Magyarai Istvánnak írásait: egy kenetteljes prédikátor esett itt áldozatul az oroszlán éhségének és haragjának! Ez az író főképp stílusával győz meg! Kétségtelen, hogy stílusműve merőben barokkos, de a jezsuita retorika itt olyan hatalmas vihart korbácsolt fel, melyben napvilágra kerül a népnyelv minden ismeretlen, mélységben rejtőz indulata és szépsége. Mondatai úgy hullámszanak, mint nyári mennydörgés a felhős égbolton: tűz csap ki belőlük és kopogó jégeső. Az ő ereje mindig méltóságos; még akkor is, ha már-már szitkokban tor ki. Vaskos népi mondások simulnak harmónikusán, engedelmesen az író keze alá, a pompázó kőnaondat ívébe. Az lenne a legnagyobb magyar stílusista, aki az ő nyelvét feltámasztaná és hozzáötvözné prózánk mai érzékenységét.

Bisztray és Kerecsényi antológiájának azonban külön érdeme, hogy megismertet bennünket azzal a nagyszerű prózával is, mely Pázmány és Mikes között Magyarországon virágzott. Gróf Bethlen Miklós útiemlékezéseit olvasva sajnáljuk, hogy még több erdélyi utazó nem kapott helyet a kötetben. Akár Szalárdi sorait olvassuk Bethlen Gáborról, akár Cserei Mihály históriáját, akár Apor Péter remek, realista képeit, melyek Erdély életét örökítik meg számunkra, azt kell latnunk, hogy ez a próza már csak az elvontság felé fejlődhetnék tovább. Egy Móricz-regényt meg lehetne már írni ezen a nyelven, az Értelem keresését azonban még nem! Bessenyeinél ez a hiány is megszűnik — de mily fárasztó viaskodások után! — s a magyar prózát csak az árnyalatok kifejezésére kell még tökéletesíteni. Első lépés ebben az irányban Kármán, kinél már zeneivé válik a stílus s magyar nyelven először fejez ki csaknem impresszionista hangulatot: „Alkonyodott, midőn a kastélyhoz közelgettünk. A számtalan gyertyák világa élőkbe lobogott. A muzsika csendes és alacsony zengése, mint a reggeli álom árnyéka, messziről hangzott élőkbe“. Az irodalmak fejlődésében is lehet élettani törvényeket felfedezni: különösen a XIX. század lelte örömét az ilyen játékokban. Valami azonban kétségtelen: az irodalom stílusának kifejlődése ugyanolyan fokozatokat mutat, mint az íróé. Mert ahogyan az író is előbb jut a stílus, mint a mondanivaló birtokába, hasonlóképp az irodalomban előbb a kifejezés eszközei születnek meg, s csak azután a művek, melyek élnek ezekkel az eszközökkel. Kármán idejében, mikor a Bisztray—Kerecsényi-féle antológia egyelőre lezárul, a magyar próza kész eszköz, csak meg kell születnie a művésznek, aki örököt és méltót tud mondani vele.

S ennél a komái abba is kell hagynunk a játékot, az olvasó élvezet-kalandozását a két rokon tartományban. Horváth János gyűjteménye, mely születése óta jó barátunk, viszont megnőtt, megvastagodott, hogy még méltóbban képviselhesse az utókor számára is az ideális versantológia szerkesztési elveit. Azt hisszük, Horváth János gyűjteménye feleslegessé tesz majd a jövőben minden hasonló munkát: az újabb kiadásokat legfeljebb csak az időközben meghalt költők műveivel kell kiegészíteni. Az ilyen antológiák erényeit nem is annyira a nagy csillagok, mint inkább a kisebbek sorában, vagy éppen a jegyzetek között kell keresnünk: Petőfi-ben aligha tévedhet a szerkesztő, de elfeledett, vagy kevésbé ismert műveket épp ő tartozik velünk megismertetni! Horváth János könyvének új kiadásának meglepetéseire és legínyencebb ajándékaira nem egykönnyen bukkanunk: lapozzuk fel a jegyzet-szótárat, s az idegen nevek, a lexikonszerű adatok szerény keretében remek kis arcképeket találunk Adyról, Babitsról, József Attiláról. S ha kikeressük azokat a verseket, melyeket az Előszó mint újonnan besorozottakat említ, a magyar költészet egy ismeretlen arcával fogunk megismerkedni. Édes Gergely, Gyöngyösi János, Varjas János és Kovács József formai játékaik, melyeket bizonyos lenézéssel illetünk eddig, egy, a Nyugat nemzedékével rokon „mesterkedést“ mutatnak.

E dallamos leoninusok és néha meglepően friss, szellemes alliterációk talán többet is elárulnak, mint holmi „rímkovács“ kedvtelést: a magyar költői nyelv csodálatosan korai hajlékonyságát és csillogását. Az igazi költőnek néha akrobatának is kell lennie, s ezek az elfeledett református lelkészek a legmerészebb nyelvi és formai mutatványokra mertek vállalkozni egy évszázaddal a Recitativ előtt. Annak, aki a magyar versforma történetével foglalkozik majd, igen komolyan kell megvizsgálni ezeket a verséket, melyeknek némelyik sora letagadhatatlanul szép is. Nem lenne jogos csak mosolyognunk azon az Édes Gergelyen, akinél ezt a két sort olvashatjuk a síró árválányról: „Gyöngy, gyöngy gyöngyörödött, gyöngy vize göndörödött. Gyöngy görög orcáján s pereg a keblébe ruháján“. S Kovács József Csípős versében is akadnak sorok, melyek valósággal „modemül“ hatnak: „Lekopott képedről a csigavér-cseppel Kifestett gyönyörű piros bársony leppel“.

A kötet örvendetes új ajándékai közé kell sorolnunk a Cantio de militibus pulchra-t is, ezt a mozgalmas, novella-szerű végvári éneket, s Orczy Lőrinc bájos verses levelét Bessenyei Györgyhez, mely a magyar XVIII. század filozófiával és idillel vegyes légkörét eleveníti meg: egy földbirtokos Voltaire hessegeti el itt magától kora legnagyobb kísértőit: „Leibnitz, Flátó, Newton oda nem vezetnek, hol nap, hold, csillagok, planéták erednek ...“ A „cultivons nos jardins“ elve ölt csupán agrárabb jelleget e versben (»Jőjj hát, megmutatom... Mely földön vess zabot, árpát, kölest, búzát, Mint nevelj kost, bikát, kant, ártánt, paripát«), s a horatiusi életbölcesség fordít háttat Kelet és Nyugat gondolkodóinak, kik Csokonait legutoljára a Lélek halhatatlanságában nyugtalanították.

A kötet még azokat a költőket is bemutatja, akik 1937 óta meghaltak.

A régi anyagon ejtett apróbb változtatások mellett igen örvendetes, hogy Aranyt, Gyulait és Vajda Jánost az új kiadás immár méltón tudja bemutatni. Az újabb anyagnál különösen Tóth Árpád fontosságának érzékeltetése volt elkerülhetetlen. Ami az egyes költők bemutatását illeti, legszerencsésebbnek Reményik Sándort érezzük; Juhász Gyuláé még további pótlásokra szorul, hiszen pl. az egyik legszebb szerelmes vers: Milyen volt... nem hiányozhatik egy ilyen gyűjteményből. Viszont nagyon jellemzőek a Babits-versek, legfeljebb még a Jónás prófétából lehetett volna közölni szemelvényt, s Kosztolányi is tökéletesebb volna Hajnali részegséggel. József Attila és Dsida Jenő arcképe azonban a közölt versekből különösen jellemzően bontakozik elő.

Mindkét antológiát olyan tudósok állították össze, akik az irodalomtörténeti érzék mellett irodalmival is bírnak: fülük érzékeny, ízlésük szerencsés; ezért remélhetjük, hogy nem csupán a későbbi kötetek, de a még újabb kiadások is gazdagítják majd mind a Versek, mind a Próza Könyvét.

SÓTÉR ISTVÁN